

**АРЕАЛНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАЗВАНИЯ
ОТ КУЛИНАРНАТА ЛЕКСИКА В БЪЛГАРСКИТЕ ДИАЛЕКТИ
В ОБЩОСЛАВЯНСКИ АСПЕКТ¹**

Маргарита Котева
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
Българска академия на науките

**AREAL CHARACTERISTICS OF NAMES
FROM THE CULINARY LEXIS IN THE BULGARIAN DIALECTS
IN A SLAVONIC PERSPECTIVE**

Margarita Koteva
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Science

The article presents names of the culinary terminology in the Bulgarian dialects in a Slavonic perspective. The Bulgarian material is analyzed in a Slavonic context, describing the areas of distribution of culinary names in the Bulgarian dialects and in other Slavic dialects. Some maps of the Slavic Linguistic Atlas (OLA) and the Bulgarian Dialectic Atlas (Generalized volume) are analyzed. The relationship of the Bulgarian dialects with the three groups of Slavic dialects – East Slavic, West Slavic and South Slavic, as well as the place of the Bulgarian dialects in the Slavic language family is investigated.

Key words: dialectology, linguistic geography, Slavic linguistic atlas, maps

Съвременните методи на лингвогеографията все по-често намират приложение в най-различни по тематика езиковедски изследвания.

Издадените голямо количество лингвогеографски трудове у нас и в чужбина (БДА, ДАРЯ, ОЛА, БЛА, ОКДА, АУМ, ЛАРНГ, АЛЕ,

¹ Изследването е осъществено по проект на ФНИ „Интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия“ (№ ДН КП-06-Н 30/7).

SLA, CJA и др.)² дават възможност всестранно да бъдат изследвани отделните езици и техните диалекти.

Важно значение за изучаването на диалектната лексика в България има издаването на *Български диалектен атлас. Обобщаващ том* (БДАОТ 2001). Благодарение на картите в атласа визуално могат да се очертаят ареалите на разпространение на диалектните названия по българската езикова територия, като се маркират отделните сходства и различия. Лингвистичната география дава възможност за изводи и обобщения, отнесени към историята на езика и неговите носители (Радева 2001: 16).

Ценен източник за сравнителното изучаване на славянските езици и в частност на българския език и на неговите диалекти е *Общославянският лингвистичен атлас* (ОЛА). През 2007 г. излиза т. 6. на ОЛА „Домашнее хозяйство и приготовление пищи“, в който за пръв път е картографиран български материал след 23-годишно отсъствие на България от ОЛА по извънезикови причини (ОЛА 2007). Българският богат и автентичен лексикален материал, включен вече в картите на ОЛА, предоставя възможност да се систематизира в пълнота типологията на ареалите на архаизмите и иновациите върху славянския езиков ландшафт (Керемидчиева 2016: 140).

В тази статия ще бъде изследвана част от кулинарната терминология – от лат. *culinarius*, произв. от *culina* – ‘кухня’, картографирана в този лексико-словообразователен том на ОЛА, която включва в по-широк смисъл названия на различни видове храни, названия на вкусови качества и свойства на храни и названия на кулинарни технологии, свързани с националната кухня. Обект на анализ са думи, които с едно или повече от своите значения се включват в тематичната група на кулинарната лексика и са разпространени паралелно както в българските диалекти, така и в другите славянски диалекти според картографските данни на ОЛА. За по-голяма пълнота на лингвистичните данни ще се цитират и някои карти на БДАОТ, както и някои разсъждения и обобщения от най-новия труд на проф. Т. Ив. Вендина „Типология лексических ареалов Славии“ (Вендина 2014). Ще се открият връзките на българските диалекти с трите основни групи славянски

² Български диалектен атлас (БДА), Диалектологический атлас русского языка (ДАРЯ), Общеславянский лингвистический атлас (ОЛА), Белорусский лексический атлас (БЛА), Общекарпатский диалектологический атлас (ОКДА), Атлас української мови (АУМ), Лексический атлас русских народных говоров (ЛЯРНГ), Atlas linguarum Europae (ALE), Slovenski lingvistični atlas (SLA), Český jazykový atlas (CJA) и др.

диалекти, като се изтъкнат и някои собствено диалектни български особености.

Според ареалите на разпространение на названията по славянската езикова територия те могат да бъдат разпределени в няколко групи, като всяка една словна единица се изписва и чрез своята фонеморфологична интерпретация, по която е картографирана в Общославянския лингвистичен атлас:

1. Лексеми, разпространени в източнославянските, западнославянските, в българските и в други южнославянски диалекти

В тази група се включват думи, които се срещат едновременно в трите основни групи славянски диалекти – източнославянски, западнославянски и южнославянски.

Плътни и компактни ареали на разпространение в южнославянските и западнославянските диалекти има названието *вечеря*; *večer-j-a* – ‘вечерно ядене’. То е засвидетелствувано също в украинските и беларуските диалекти, както и в южноруските говори (ОЛА 2007: к. 62).

Обширен ареал в южнославянските диалекти (без словенските) заема лексемата *сланина*; *soln-in-a* – ‘мастният подкожен слой на прасе’. Тя се среща също в словашките и полските диалекти, островно в югозападните украински и североизточните беларуски диалекти и в някои руски (п. 526) и словенски (п. 21) диалекти (ОЛА 2007: к. 27).

Прилагателното име *млъст*; *tblst-ъ* ‘много мазен (за месо)’ свързва южнославянските диалекти както със славянския запад, така и със славянския изток. То е разпространено в българските, в полските, чешките и островно в западнословашките и среднословашките диалекти, в югозападнобеларуските, украинските и в някои хърватски (пп. 24, 44) и словенски диалекти (пп. 4, 6) (ОЛА 2007: к. 26).

Със същото значение в трите славянски езикови групи се употребява и прилагателното име *мастен*; *mast-ън-ъ* – ‘много мазен (за месо)’, което се среща островно в югозападните украински диалекти и в някои пунктове на югоизточните украински диалекти (п. 504), заема широк ареал в словенските, хърватските, сръбските, българските и словашките диалекти и има микроареал в полските диалекти (пп. 308, 310) (ОЛА 2007: к. 26).

Лексемата *яйце*; *aj-ъс-е* – ‘яйце’, е позната в южнославянските, чешките, украинските, западнословашките и среднословашките диалекти, и островно в беларуските и отделни полски диалекти (пп. 307, 308) (ОЛА 2007: к. 39). Широкото разпространение на старата полска

форма *jayce* доказва, че тя е безспорен праславянски диалектизъм (Вендина 2014: 52).

Има названия, които образуват много малки микроареали в едни славянски диалекти, но намират продължение в плътни ареали в други славянски диалекти, като лексемата *изпече*; *jьz-peč-e-tь* – ‘(да) изпече (за храна)’, която образува микроареал в долнолужишките говори (п. 235), в югозападните украински (пп. 467, 483) и беларуски говори (пп. 368, 395) и плътен ареал в диалектите от руската, хърватската, българската и македонска мрежа на (ОЛА 2007: к. 15).

И в трите групи славянски диалекти видовете животинско месо, което се употребява за консумация, се назовава с именни словосъчетания (*свинско месо*, *говевждо месо*, *телешко месо*, *гъше месо* – в българските диалекти, *sviňsko meso* – в словашките диалекти, *meso od porsьca* – в хърватските диалекти, *skopъje meso* – в горнолужишките диалекти, *baranъje meso* – в руските диалекти, *govedъsko meso* – в сръбските диалекти, *ovъčье meso* – в словенските диалекти, *bydlъje meso* – в украинските диалекти, *volъsko meso* – в полските диалекти, *gosъje meso* – в беларуските диалекти и др.). Съществуването на тези съставни названия в диалектите потвърждава тезата за тяхното ранно общославянско разпространение.

Широк ареал на разпространение в българските и в другите южнославянски диалекти има словосъчетанието *кисело мляко*; *kys-ěl-O melk-o* – ‘кисело мляко’, което е регистрирано в чешките и частично – в словашките диалекти, образува плътни ареали в украинските и беларуските говори и ограничено се среща в руските говори, където се предпочитат повече неговите едноклехемни еквиваленти (*kysъlušъka*, *kysъluxa* – в руските говори) (ОЛА 2007: к. 35). Разпространението на названието в тези славянски диалекти е доказателство за съхранен архаизъм, тъй като по принцип описателните конструкции като цяло предхождат еднословните названия, образувани по пътя на кондензацията (Вендина 2014: 53).

Към праславянските новообразувания се отнасят думите *белтък*; *běl-ъk-ъ* – ‘бялата част на яйце’, и *жълтък*; *žьlt-ъk-ъ* – ‘жълтата част на яйце’, което се потвърждава от формата *běl-ъk-ъ* в българските диалекти, възникнала по аналогия с формата *žьlt-ъk-ъ* (ЭССЯ 2: 82). Тези лексеми имат обширни ареали в източнославянските и в повечето западнославянски диалекти, докато в южнославянските диалекти са разпространени основно в диалектите от българската и македонската мрежа на ОЛА (ОЛА 2007: к. 42, к. 43).

В БДАОТ са картографирани словообразователните варианти на съществителното *белтък* в българските диалекти (*бел-тък, бел-ка, бел-ило, бел-ина, бел-иш, бел-та*) (БДАОТ 2001: К № Л 103). Една част от тях са включени и в българската диалектна мрежа в ОЛА, а друга част намират своето разпространение в другите славянски диалекти (ОЛА 2007: к. 42). Тези словообразователни варианти илюстрират възпроизводството на разпространени словообразователни модели, актуални за праславянския език, и също свидетелстват за древни диалектни отношения между славянските езици, които са разрушени в хода на тяхната многовековна история (Вендина 2014: 89).

Широко разпространена в източнославянските и западнославянските диалекти е лексемата *сметана*; *sb-met-an-a* – ‘гъст мазен слой на кисело мляко’. В южнославянските диалекти тя се среща по-ограничено в отделни словенски диалекти, островно в призренско-тимошките сръбски диалекти и в североизточните и западните български диалекти (ОЛА 2007: к. 37). С другото си значение – ‘гъст мазен слой на прясно мляко’, думата е известна в украинските, беларуските, чешките, лужишките, западнословашките и словенските диалекти, по-ограничено – в руските, полските и българските диалекти, като образува микроареали в някои хърватски говори (п. 148а) и сръбски преселнически говори в Румъния (пп. 168, 169) (ОЛА 2007: к. 36).

Някои названия от кулинарната лексика са с вторична номинация, образувани са вследствие на метонимичен или метафоричен пренос, като лексемата *кожа*; *kož-a* – ‘обелка от картоф’, която е разпространена в североизточните и югоизточните български диалекти, в северноруските и средноруските диалекти, островно в южноруските диалекти и някои чешки диалекти и образува микроареал в хърватските преселнически говори в Унгария (п. 150) (ОЛА 2007: к. 51). В българските и руските диалекти думата е полисемантична, като освен със значението си ‘обелка от картоф’ е позната и със значенията си ‘гъстият мазен слой на прясно мляко’ и ‘черупка (на яйце)’.

Въпреки че ареалите на разпространение на тези названия в хода на развитие постепенно са разрушени за сметка на новопоявилите се регионализми, присъствието им в трите групи славянски диалекти потвърждава съществуването на славянското езиково единство.

2. Лексеми, разпространени в източнославянските, в българските и в други южнославянски диалекти

Плътен и компактен ареал на разпространение в ОЛА има лексемата *режа*; *rěž-e-tb*, в значение ‘режа с нож (за храна)’, която се

среща в източнославянските и южнославянските диалекти (включително българските диалекти), с изключение на диалектите от македонската мрежа, където се употребява нейният хетероним *сека*; *sěč-e-tb* – ‘режа с нож (за храна)’ (ОЛА 2007: к. 17).

Широко разпространено в българските диалекти е названието *брашно*; *borš-ъп-о* – ‘брашно’, което образува разкъсани ареали в хърватските и сръбските диалекти (но отсъства в словенските диалекти) и островно е регистрирано в южните украински диалекти (ОЛА 2007: к. 11). В ЭССЯ то се определя като безусловен праславянски архаизъм, тъй като в словообразователен аспект е почти прозрачно по разчлененост на корен и формант, което доказва, че е образувано в дославянския период, тъй като няма факти, доказващи самостоятелното съществуване на корена *boršъно* в славянските езици (ЭССЯ 2: 213).

Българските диалекти се свързват с източнославянските диалекти и с лексемата *пладне*; *pol-u-dъn-e* – ‘следобедно ядене’, която образува микроареал в западнобългарските диалекти (п. 118) и островен ареал в южноруските и западната група на средноруските говори (п. 726) (ОЛА 2007: к. 61).

В кулинарната лексика се включват и названия, номиниращи вкусови качества на храни, като прилагателното *вкусен*; *въ-кѡс-ъп-ъ* – ‘вкусен (за храна)’, разпространено широко в руските диалекти, в сръбските и хърватските диалекти, в българските, словенските, беларуските и украинските диалекти и в отделни пунктове от македонската мрежа (пп. 93, 98) (ОЛА 2007: к. 65). Със същото значение, но производни от други коренни основи в българските диалекти се употребяват и названията *благ*, *сладък* и *хубав* (вж. по-надолу).

Думата *сладък*; *sgld-ъk-ъ* – ‘вкусен (за храна)’ се среща в българските и сръбските диалекти, където образува микроареал в северноруските и средноруските диалекти (пп. 570, 745) и подобно на *вкусен* свързва южнославянските с източнославянските диалекти (ОЛА 2007: к. 65).

Лексемите *сладък* и *благ* със значение ‘сладък’ разделят българската езикова територия относително на две части: в североизточните и островно в югоизточните български говори се употребява *сладък*, а в северозападните, югозападните и по-голямата част от югоизточните говори – *благ* (БДАОТ: 2001: К № Л 97).

Названието *кора*; *kor-a* – ‘обелка на картоф’, което е с вторично метафорично значение, е картографирано в северноруските, хърватските и сръбските диалекти и в отделни пунктове на българските диалекти (ОЛА 2007: к. 51).

В българските и руските диалекти е позната лексемата *кожа*; *кож-а* – ‘черупка (на яйце)’, която е регистрирана островно в средноруските говори и някои пунктове на южноруските говори (п. 769), сръбските преселнически говори в Румъния (п. 168) и българските говори (п. 141) (ОЛА 2007: к. 41). Метафоричният характер на значението на тези названия (*кора* и *кожа*) в съответствие с лингвогеографската теория говори за по-късното формиране на техния ареал на разпространение (ЭССЯ 12: 35, 36).

3. Лексеми, разпространени в западнославянските, в българските и в други южнославянски диалекти.

Субстантивиранията на видовете животинско месо в кулинарната лексика тясно свързват българските диалекти с чешките и полските диалекти от западнославянската езикова група. Напр. лексемата *свинско*; *svin-ьsk-O* – ‘свинско месо’, е засвидетелствана основно в българските диалекти, като образува микроареал в полските диалекти (ОЛА 2007: к. 21). Лексемата *говеждо*; *gov-əd-j-E* – ‘говеждо месо’, е разпространена само в чешките и българските диалекти (ОЛА 2007: к. 22).

В българските диалекти субстантивиранията преобладават в централните български говори, а в западнобългарските и отчасти в източнобългарските говори са характерни двусъставните названия на месо (*свинско месо*, *говеждо месо*, *телешко месо*, *овнешко месо*, *агнешко месо*, *гъше месо*) (ОЛА 2007: к. 68).

Прилагателното *кисел*; *kys-ěl-ь* – ‘кисел (за вкус)’, покрива цялата южнославянска диалектна територия, то образува широк ареал в чешките диалекти, а островно се среща в западнословашките диалекти и в някои полски диалекти (п. 266) (ОЛА 2007: к. 44).

Названието *обелка*; *ob-běl-ьk-a* – ‘обелка на картоф’, което присъства в западнобългарските диалекти, има островен ареал и в западнословашките диалекти и микроареал в хърватските диалекти (п. 27) [ОЛА 2007: к. 51].

4. Лексеми, разпространени в българските и други южнославянски диалекти

Само в диалекти от българската и македонската мрежа на ОЛА (пп. 98, 113а) са регистрирани названията *закуска*; *za-kqs-ьk-a* – ‘сутрешно ядене’ (ОЛА 2007: к. 58), *крайщник*; *kraj-itj-ьn-ik-ь* – ‘първото отрязано парче от хляба’ (ОЛА 2007: к. 18), *готвя*; *got-ьv-i-tь* ‘готвя (за храна)’ (ОЛА 2007: к. 45).

В същата югоизточна диалектна зона на южнославянския ареал се среща и лексемата *пръжки*; *рѣжъ-ѣк-у* – ‘изпържени късчета сланина’ (пп. 96, 99) (ОЛА 2007: к. 30).

Нейни хетероними са *цигариди*; *(cigarid)-у* – ‘изпържени парченца сланина’, от нгрѣц. *тѣгарѣцѣ* и *жумерки*; *жѣм-ер-ѣк-у* – ‘изпържени парченца сланина’, които са регистрирани в България (пп. 133, 144) и в Егейска Македония (пп. 113) (ОЛА 2007: к. 30).

В БДАОТ са събрани и картографирани над 20 хетеронима на думата *пръжки* (*дропки*, *жумерки*, *кацанки*, *чварки*, *чурупки*, *шушулки*, *джубри*, *цигариди*, *какърдак*, *ципори* и др.) (БДАОТ 2001: К № Л 24), голяма част от които отсъстват в българската диалектна мрежа на ОЛА. В този смисъл е особено важно значението на всички национални атласи, данните от които допълват лингвистичната информация в ОЛА с по-богат и специализиран езиков материал.

Само в югоизточна диалектна зона е разпространено и названието *йогурт*; *(jogurt)-ѣ* – ‘кисело мляко’ от тур. *yoğurt* (ОЛА 2007: к. 35).

Според Т. Ив. Вендина именно тази зона често пъти играе ролята на „лидер“ и нерядко се противопоставя на всички останали южнославянски диалекти, тъй като там се наблюдава максимална концентрация на съответните лексеми (Вендина 2014: 240).

В рамките на югоизточната българо-македонска диалектна зона се откроява сръбско-македонско-българската диалектна зона (по терминологията на Т. Ив. Вендина), в която се включват западнобългарските и сръбските диалекти, както и северозападните говори в Северна Македония.

Обширен ареал в българските говори има прилагателното *благ*; *bolg-ѣ* – ‘вкусен (за храна)’, което образува микроареал и в сръбските призренско-тимошки говори (п. 99) и в някои говори от македонската мрежа (п. 90). Негов семантичен еквивалент е заемката *хубав*, *(xub)-av-ѣ* – ‘вкусен (за храна)’, от тур. *hob*, която е разпространена широко в българските диалекти (ОЛА 2007: к. 65).

В част от южнославянските диалекти (българските и отчасти в сръбските диалекти) се среща лексемата *вмасва*; *(ftas)-u-je-tѣ* – ‘надига се, расте (за тесто)’. В останалите славянски диалекти хетеронимите на *вмасва* са производни от други основи (*živ-e-tѣ* – в северноруските диалекти, *hod-e-tѣ* – в словенските и чешките диалекти, *vъzvъ-jъd-e-tѣ* – в южноруските диалекти, *orst-e-tѣ* – в полските, западноукраинските диалекти и т. н.) (ОЛА 2007: к. 14).

Характерно само за южнославянските диалекти е названието *трохи*; *trox-у* – ‘дребни остатъци от хляб’, което има обширен ареал в бъл-

гарските диалекти и островен ареал в сръбските диалекти (пп. 104, 112) (ОЛА 2007: к. 19).

Съществителното *ужина*; *už-in-a* – ‘обедно хранене’, заема обширен ареал в хърватските и словенските диалекти, островно се открива в някои сръбски диалекти и образува микроареал в западнобългарските говори (пп. 121, 122), (ОЛА 2007: к. 59).

Лексемата *храна*; *xogn-a* – ‘ядене’, е широко разпространена както в българските диалекти (югозападните и североизточните), така и в сръбските, словенските и хърватските диалекти (ОЛА 2007: к. 54).

Деминутивът *иценце*; *aj-ъщ-en-ъс-e* – ‘яйчице’, се среща само в диалектите от българската и македонската мрежа, както и в отделни пунктове от сръбската мрежа (ОЛА 2007: к. 40). На обобщаващата к. 66 в този том е картографирано разпространението на деминутивните суфикси в славянските диалекти. На нея се откроява югоизточната диалектна зона в южнославянския ареал, в която концентрацията на деминутивни названия е най-голяма (ОЛА 2007: к. 66).

Компактен ареал в българските диалекти образува заемката *каймак*; *(kajmak)-ъ* – ‘гъстият мазен слой на прясно или кисело мляко’, от тюрк. каумак, която е регистрирана още в сръбските диалекти, и островно в хърватските диалекти (ОЛА 2007: к. 37). Тези заемки в южнославянските езици са по-късни заимствания и са резултат от културно-историческото влияние на различни езици (Вендина 2014: 392).

5. Лексеми, разпространени само в българските диалекти

В тази група се включват названия, които присъстват само в българските диалекти според картите в т. 6 на ОЛА. Голям брой диалектни думи не са картографирани в томовете на ОЛА. Някои от тях се откриват в БДАОТ или в диалектните архиви.

Такива лексеми, които са разпространени само в българските диалекти според картите на т. 6 на ОЛА, са: *черупка*; *čer-up-ъk-a* – ‘черупка (на яйце)’ (ОЛА 2007: к. 41), *икиндия*; *(ikindi)-j-a* – ‘следобедно ядене’, от тур. ikindi (ОЛА 2007: к. 61), субстантивите *телешко*; *tel-ęt-ъsk-O* – ‘телешко месо’ (ОЛА 2007: к. 23), *овче*; *ov-ъщ-ъj-E* – ‘овче месо’ (ОЛА 2007: к. 24), *гъше/патешко*; *gqs-ъj-E/pat-isk-j-E* – ‘гъше/патешко месо’ (ОЛА 2007: к. 25). Те също са по-късни новообразувания, възникнали в епохата на самостоятелно развитие на славянските диалекти или в резултат на междуезикова интерференция.

След така представената ареална характеристика на част от названията от кулинарната лексика в славянските диалекти могат да се направят някои общи заключения.

Териториалното разпространение на тези названия по славянската езикова територия доказва, че българската кулинарна лексика на диалектите е част от славянската кулинарна лексика. В трите основни групи славянски диалекти – източнославянски, западнославянски и южнославянски, съществуват кулинарни названия, които се срещат и в българските диалекти. Това още веднъж потвърждава връзката на българския език и българските диалекти с целия славянски езиков континуум.

Най-голяма е групата на кулинарните названия, които се срещат както в българските диалекти, така и в другите южнославянски диалекти (особено в югоизточната българо-македонска диалектна зона и в сръбско-македонско-българската диалектна зона). Някои от тези названия са следствие от балканската междуезикова интерференция.

От друга страна, българските диалекти включват новообразувания, възникнали в епохата на самостоятелно развитие на славянските диалекти. Тези новообразувания принадлежат към изключителната (*ексклузивна* – Т. Ив. Вендина) кулинарна терминология и характеризират българските диалекти именно като диалекти на българския език. Част от тях са представени и в българската диалектна мрежа на ОЛА.

Картите в лексикалните томове на ОЛА нагледно илюстрират възможността за използване на лексикалните и на словообразователните данни при делението на микро- и макроезиковата славянска територия. Във връзка с това *Общославянският лингвистичен атлас* е уникален източник за изследване на славянския диалектен ландшафт и на всички езикови процеси, протичащи в славянските диалекти (Вендина 2006: 5).

ЛИТЕРАТУРА

- БДАОТ 2001:** *Български диалектен атлас. Обобщаващ том. Ч. I – III. Фонетика. Акцентология. Лексика* (отг. ред. Ив. Кочев, авторски колектив). [Balgarski dialekten atlas. Obobshtavasht tom. I – III. Fonetika. Aktsentologia. Leksika otg. redaktor Iv. Kochev, avtorski.] София: Книгоиздателска къща „Труд“, 2001.
- Вендина 2006:** Вендина, Т. И. *Общеславянският лингвистическият атлас и етнолингвистика*. [Vendina, T. I. Obshteslavyanskiy lingvisticheskiy atlas i etnolingvistika.] // *ОЛА. Материали и изследвания. 2003 – 2005*. Под ред. на Т. И. Вендина. Москва: Институт славяноведения РАН, 2006, 5 – 16.

- Вендина 2014:** Вендина, Т. И. *Типология лексических ареалов Славии*. [Vendina, T. Iv. Tipologija leksicheskikh arealov Slavii.] Москва. Санкт-Петербург: Нестор-История, 2014.
- Керемидчиева 2016:** Керемидчиева, Сл. Нови данни за мястото и ролята на българските диалекти в славянското езиково семейство (върху фонетични и лексикално-словообразователни материали от Общославянския лингвистичен атлас). [Keremidchieva, Sl. Novi danni za myastoto i rolyata na balgarskite dialekti v slavyanskoto ezikovo semeystvo (varhu fonetichni i leksikalno-slovoobrazovatelni materiali ot Obshtoslavyanskiya lingvistichen atlas).] // *Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*. Кн. XXIX. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2016, 150 – 166.
- ОЛА 2007:** *Общеславянский лингвистический атлас. Серия Лексико-словообразовательная. Вып. 6. „Домашнее хозяйство и приготовление пищи“* [Obshteslavyanskij lingvisticheskiy atlas. Seriya leksiko-slovoobrazovatel'naya. Вып. 6. „Domashnee hozyajstvo i prigotovlenie pishchi“.] (Отв. ред. Т. Ив. Вендина), Москва: Институт славяноведения РАН, 2007.
- Радева 2001:** Радева, В. *Увод в ареалната лингвистика*. [Radeva, V. Uvod v arealnata lingvistika.] София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2001.
- ЭССЯ 1974:** *Этимологический словарь славянских языков*. [Etimologicheskij slovar' slavyanskikh jazykov.] Т. 1. Москва, 1974.